

กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน บ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี

จิราพร ชะงายกลาง¹, อัญธิกา ขจรศักดิ์ว่องไว¹ และ เกตุวดี สมบูรณ์ทวี²

The development process of communication to convey agricultural park Palmyra knowledge of local scholars at Ban Thamrong, Phetchaburi Province

Jiraporn Changayklang¹, Anthika Khajornsakwongwai¹ and Kedwadee Sombultawee²

¹นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดเพชรบุรี 76120

²อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดเพชรบุรี 76120

¹Student in Marketing Major, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi Province 76120

²Professor, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi Province 76120

Ck_maji@maji@hotmail.com, anthika.kjsww@gmail.com and kedwadee_so@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1)กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี (2)ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี และมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญคือ นายถนอม ภูเงินและนายอำนาจ ภูเงิน การศึกษาวิจัยใช้เครื่องมือ (1)การสัมภาษณ์เชิงลึก (2)การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1)กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ (1)ยุคของการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมด้านการปลูกตาล โดยผู้นำชุมชน (2)ยุคของการเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ โดยการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนต เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจศึกษา (3)ยุคของการเป็นผู้สืบสานและพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้สืบสานได้พัฒนานวัตกรรมการปลูกต้นตาลและถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ 2)ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสาร เกิดจากข้อจำกัดทางด้านเวลา ด้านความรู้ที่ไม่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ทำให้ผู้รับสารขาดความเชื่อมั่น และในอนาคตยังขาดผู้สืบสานนวัตกรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาการสื่อสาร เกษตรสวนตาล ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านถ้ำรงค์

Abstract

This qualitative research aims to study (1)the development process of communication to convey agricultural park Palmyra knowledge of local scholars at Ban Thamrong, Phetchaburi Province (2)problems and barriers of communication development. This paper applies in-depth interview and non-participant observation.

The result found that 1)development process of communication can be identified into three periods. First, the era of the creator is an innovative planting agricultural park Palmyra by community leaders. Second, the era of the dissemination of innovation by setting up the learning center the wisdom of Palmyra. In order to transfer knowledge to farmers and those interested in the study. Third, developer and transferring period by the successor to develop innovative cultivation of palm trees and convey knowledge. 2)Problems and barriers of the communication development occurred from limitations on the time the knowledge that is not certified official giving the audience a lack of confidence as well as no successor in the future.

Keywords: Communication process Development, agricultural park Palmyra, Local scholar, Ban Thamrong

บทนำ

ประเทศไทย 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนา เศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการ ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้จัดระบบปรับทิศทางและสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559)

เกษตรกรถือเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก เพราะมีโอกาสที่จะพัฒนาภาคเกษตรกรไทยจาก Smart Farmer สู่อุตสาหกรรมประเทศไทย 4.0 ที่สามารถยกระดับประเทศไทยในทุกมิติของภาคเศรษฐกิจได้ ซึ่งสวนตาลของลุงถนอม ภู่อเงิน ถือเป็นหนึ่งในด้านการทำเกษตรกรรมที่ประสบความสำเร็จตามแบบการทำเกษตรยุค 4.0 ลุงมีความภาคภูมิใจและมีความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร รวมถึงความพยายามที่จะสร้างสรรค์และอนุรักษ์ต้นตาลให้อยู่คู่เมืองเพชรบุรีมาเป็นเวลาหลายสิบปี แม้ไม่ได้ร่ำเรียนสูง ๆ แต่สังคมก็ยกย่องว่าคุณลุงเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องต้นตาล จนได้รับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเกษตรศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จนได้รับฉายาเป็น “ดร.ป.4”

บ้านถ้ำรงค์ ตั้งอยู่ที่ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี อดีตนายบ้านนิยมปลูกพืชหมุนเวียนทั่วไปไม่ว่าจะเป็น มะนาว กล้าย ชมพูเพชรบุรี ซึ่งมีการใช้สารเคมีที่ก่อให้เกิดสารพิษอันตราย ลุงถนอมจึงตั้งคำถามกับตนเองว่า พืชอะไรที่คงทนถาวร และ พืชอะไรที่ปลอดภัยจากสารพิษ ตาลโดนดจึงเป็นคำตอบที่ชัดเจนที่สามารถตอบคำถามข้างต้นได้ เนื่องจากต้นตาลเป็นพืชที่คงทนมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี และเป็นพืชที่ไม่ต้องคอยดูแล ไม่ต้องรดน้ำ ใส่ปุ๋ย ไม่ต้องฉีดยา และสามารถเติบโตได้เอง เมื่อถึงเวลาให้ผลผลิตก็สามารถใช้ประโยชน์จากต้นตาลได้ทุกส่วนตั้งแต่รากจรดยอด และยังช่วยอนุรักษ์ต้นตาลให้อยู่คู่กับจังหวัดเพชรบุรีสืบต่อไป

เมื่อองค์ความรู้ของลุงถนอมปรากฏผลเชิงประจักษ์ ทำให้สวนตาลประสบความสำเร็จในด้านวิธีการดำเนินงาน จึงได้รับการพัฒนาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโดนด” ลุงถนอมจึงได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านตาลโดนด จากการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมการปลูกต้นตาล ไปสู่การผู้เผยแพร่ นวัตกรรม การเป็นผู้สืบสานและพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้ง 3 ช่วงเวลาจะมีความแตกต่างกันทั้งด้านความรู้ ความสารถ ทักษะ และกลยุทธ์ที่ใช้ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึง “กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อวิจัยหาข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล มาใช้เป็นแนวทางให้กับเกษตรกรท่านอื่น หรือผู้ที่มีความสนใจเกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและกระทำการดำเนินการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี
2. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี

วัตถุประสงค์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ นายถนอม ภู่งเงิน และ นายอำนาจ ภู่งเงิน โดยค้นคว้าข้อมูล เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน จากบทความ บทสัมภาษณ์ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข่าวสารที่ปรากฏในเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร และการศึกษาวิจัยใช้เครื่องมือ (1)การสัมภาษณ์เชิงลึก (2)การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมของบริบทชุมชนบ้านถ้ำรงค์เพื่อเป็นพื้นฐาน และนำไปสู่การตอบคำถามถึงกระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านเป็นลำดับต่อไป

บริบทชุมชน บ้านถ้ำรงค์

บ้านถ้ำรงค์ เดิมขึ้นอยู่กับตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด แต่เมื่อปี พ.ศ. 2533 ได้แยกออกมาเป็นตำบลถ้ำรงค์ โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านท่ามะเฟือง หมู่ 2 บ้านม่วงงาม หมู่ 3 บ้านถ้ำรงค์ หมู่ 4 บ้านไร่สะท้อน หมู่ 5 บ้านดอนตะโก หมู่ 6 บ้านหนองช้างตาย

ในสมัยที่บ้านถ้ำรงค์ยังมีพื้นที่เป็นป่า วันหนึ่งได้มีเจ้าเมืองไม่ปรากฏนามเสด็จประพาสผ่านมา ระหว่างที่กำลังชื่นชมกับภูมิประเทศ หญิงสาวชาวบ้านเห็นว่าพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อย จึงเข้ามาถวายน้ำดื่มแก้กระหาย แต่ในขันน้ำมีใบหญ้าคาลอยอยู่ เจ้าเมืองเห็นทรงกริ้วมาก เรียกหญิงสาวเข้าไปพบ เธอจึงอธิบายว่า ที่ต้องใส่หญ้าคาลงไปเพื่อกันไม่ให้พระองค์รับแรงเสวมน้ำ เพราะกำลังเหน็ดเหนื่อยจะทำให้จุกเสียดและอาจทรงพระประชวรได้ เจ้าเมืองเมื่อฟังแล้วซาบซึ้งใจ จึงมอบแหวนตอบแทนต่อหญิงสาว ซึ่งสมัยก่อนเรียกว่า “ธรรมรงค์” ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “บ้านธรรมรงค์” ก่อนที่จะเพี้ยนเป็น “ถ้ำรงค์” มาจนถึงปัจจุบัน

ด้วยศักยภาพด้านทรัพยากรที่สมบูรณ์ ทำให้ชุมชนถ้ำรงค์ได้รับเลือกจากนักวิชาการให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวตั้งแต่ปี 2544 โดยมีรถบริการพานักท่องเที่ยวชมสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นน่าสนใจของชุมชน อาทิ หลวงพ่อดำ และหลวงพ่อกว้างที่ประดิษฐานอยู่ในเขาถ้ำรงค์ วัดม่วงงาม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถ้ำรงค์ ถ้ำเขาน้อย ป่ายางนา ท้องนาอันเขียวชอุ่มในฤดูปลูกข้าว สวนเกษตรผสมผสาน บ้านเรือนทรงไทยแบบดั้งเดิม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนด และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การแห่เรือบวช การละเล่นพื้นบ้านหลังเกี่ยวข้าว การละเล่นผีกระดังง เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของการเกษตรสวนตาล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์พัฒนาการของปราชญ์ชาวบ้านใน 2 ด้าน คือ “ด้านระยะเวลา” และ “ด้านความสามารถ” โดยศึกษาการพัฒนาความรู้ของการเกษตรสวนตาลและความสามารถทางการสื่อสาร พบว่าด้านระยะเวลาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา เริ่มจากปี พ.ศ. 2534 เป็นยุคแรก ประมาณปี พ.ศ. 2547 เป็นยุคที่สอง และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน เป็นยุคที่สาม ด้านการพัฒนาความสามารถ คือ “ความรู้” และ “ความสามารถทางการสื่อสาร” ในแต่ละยุคความรู้ของการทำเกษตรสวนตาลถูกพัฒนาเพิ่มขึ้น นำมาซึ่งเนื้อหาสาระที่ชัดเจนมากขึ้น ความสามารถทางการสื่อสารที่พัฒนาเพิ่มขึ้น ทำให้โอกาสบรรลุผลสำเร็จสูงขึ้น ซึ่งผลสำเร็จของการสื่อสารพิจารณาจากผู้รับสารว่าเกิดความรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และสุดท้ายคือการยอมรับปฏิบัติซึ่งปราชญ์ชาวบ้านพัฒนาการสื่อสารในแต่ละยุคได้สำเร็จ ดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคของการเป็นผู้สร้างนวัตกรรม

เริ่มจากปี พ.ศ. 2534 ลุงถนอม ภู่งเงิน ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำรงค์ คือผู้มีบทบาทสำคัญ เริ่มจากการมองหาหนทางนำพาชุมชนไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น โดยการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตามแนวลำห้วย จึงเกิดความคิดที่ถูกประมวลด้วยการตั้งคำถาม ความคิดแรก คือ การทบทวนชีวิต ตลอดระยะเวลาที่ลุงได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตเกือบทั้งหมดอยู่ภายใต้การทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ซึ่งส่งผลอันตรายต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงตระหนักว่าควรทำอย่างไรจะไม่ส่งต่ออันตรายเหล่านี้ไปสู่ลูกหลาน ความคิดที่สอง เนื่องจากครอบครัวของลุงสืบทอดอาชีพด้านการเกษตรแบบรุ่นสู่รุ่นโดยการปลูกกล้วยและมะนาว ที่เป็นพืชหมุนเวียนมีวงจรชีวิตสั้น ทำให้ต้องมีการเริ่มต้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ลุงถนอมจึง

กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตั้งคำถามว่า ควรปลูกพืชอะไรที่มีความคงทนและปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งในยุคนั้นมีกระแสต้นตาลเมืองเพชรเกิดขึ้น เพราะว่าต้นตาลโตนดือเป็นสัญลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีที่นับวันจะค่อย ๆ เลือนหายไปจากการโดนโคนทำลายเพื่อเอาพื้นที่ไปทำนา หรือใช้ประโยชน์พื้นที่ในเชิงอุตสาหกรรม จากที่กล่าวมาทำให้ลุงได้คำตอบว่าควรปลูกต้นตาลโตนด ซึ่ง ต้นไม้ที่มีอายุนับร้อยปี และไม่ต้องใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเนื่องจากตาลโตนดสามารถเติบโตได้ด้วยตัวเองอย่างค่อยเป็นค่อยไป สมัยก่อนการปลูกต้นตาลนับเป็นเรื่องยากเพราะใน 100 คน มีเพียง 2 คนเท่านั้นที่คิดจะปลูกต้นตาล ส่วนมากแล้วต้นตาลที่เห็นขึ้นอยู่มากมายในเมืองเพชรนั้นเป็นต้นตาลที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ

เมื่อตัดสินใจได้แล้วว่าการปลูกตาลโตนดคือสิ่งที่ตอบคำถามได้ดีที่สุด จึงทำให้เกิดการลงมือทำโดยการแบ่งพื้นที่ 10 ไร่จาก 20 ไร่ เพื่อทำสวนตาลเริ่มปลูกวันที่ 12 สิงหาคม 2535 โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการอนุรักษ์ตาลเมืองเพชรเอาไว้ให้ชนรุ่นหลังเรียนรู้ ด้วยตระหนักถึงคุณค่า อีกทั้งต้องการปลูกสวนตาลไว้ให้ครอบครัวและลูกหลานในรุ่นหลังได้มีงานทำ ด้วยมองถึงการณิโกลว่าในอนาคตข้างหน้าหากไม่มีใครสานต่อ ต้นตาลอาจเป็นเพียงตำนานที่เล่าขานให้ชนรุ่นหลังได้ฟังเท่านั้น ในอดีตการเก็บตาลเป็นสิ่งที่ยากเพราะต้นสูงทำให้เกิดอันตรายได้ง่าย จึงทำให้เกิดความคิดที่จะลดจำนวนครั้งในการปีนตาลและใช้พื้นที่ให้คุ้มค่ามากที่สุด การปลูกต้นตาลให้ชิดกันเป็นแถวเป็นแนวอย่างเป็นระเบียบ จะทำให้สามารถสร้างสะพานเชื่อมถึงกันได้ง่าย ไม่ต้องปีนขึ้นปีนลงแต่ปีนครั้งเดียวแล้วสามารถเดินเชื่อมต่อกันได้ ลุงจึงเริ่มปลูกต้นตาลโดยมีระยะระหว่างต้น 4 x 4 เมตรและเมื่อผลผลิตออกมาลุงจึงรู้ว่าระยะปลูกที่เหมาะสมควรเป็น 6 x 6 เมตร เพราะจะทำให้ใบชนกันพอดี ไม่เบียดเสียดกันจนเกินไป

ลุงถนอมไม่หยุดเรียนรู้ควิธีการปลูกเพียงเท่านั้นแต่ยังมีการค้นหาความรู้จากการตั้งข้อสงสัย แล้วสังเกตเพื่อหาคำตอบออกมา อาศัยการศึกษาภูมิปัญญาของคนโบราณในอดีตรุ่นก่อนหน้า จนเกิดเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตน โดยการลองผิดลองถูก กล้าคิดแตกต่างและลงมือทำตามความเชื่อ จนเกิดเป็นนวัตกรรมการปลูกต้นตาล การสื่อสารในยุคแรกสรุปได้ดังนี้

ผู้ส่งสาร	นายถนอม ภูเงิน	ในยุคนั้นมีเพียงนายถนอม ภูเงิน ทำหน้าที่ส่งสารเพียงคนเดียว
ผู้รับสาร	เกษตรกร บ้านถ้ำรงค์	เน้นไปที่เกษตรกรทั่วไป
เนื้อหาสาร	- การปลูกตาล ไม่ต้องใช้สารเคมี - การปลูกตาลซึ่งเป็นพืชที่คงทนถาวร	เพราะการปลูกพืชล้มลุกโดยทั่วไปต้องใช้เงินลงทุนในการเริ่มปลูกใหม่อยู่บ่อยครั้งและใช้สารเคมีในการดูแล ทำให้เกษตรกรได้รับอันตรายจากสารพิษ
เป้าหมายของการสื่อสาร	- สร้างการรับรู้ - สร้างการตระหนักถึงคุณค่า	เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรีไม่ให้ความสำคัญกับการปลูกตาล จึงต้องทำให้ผู้คนเหล่านั้นเห็นผลลัพธ์จากการลงมือทำ
ช่องทางการสื่อสาร	- สื่อบุคคล - สื่อวัตถุ	ใช้ตนเองเป็นสื่อบุคคล และใช้ตาลที่ปลูกทำหน้าที่เป็นสื่อวัตถุ
ผลลัพธ์ของการสื่อสาร	- เกิดการรับรู้ในวงกว้าง	ชาวบ้านถ้ำรงค์ได้รับรู้ถึงนวัตกรรมการปลูกต้นตาล แต่ยังไม่มีผู้สนใจ
การพัฒนาความรู้	- ภูมิปัญญาท้องถิ่น - การเรียนรู้	นายถนอม ภูเงินเคยรับรู้เรื่องการปลูกตาลตามธรรมชาติมาก่อน แต่หลังจากสนใจที่จะปลูกตาลจึงแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการลองผิดลองถูก
ความสามารถทางการสื่อสาร	- รู้จักวิเคราะห์ผู้รับสาร - ช่างสังเกตและมีความเป็นนักทดลอง	นายถนอม ภูเงิน รู้จักชาวบ้านซึ่งเป็นผู้รับสารเป็นอย่างดี และรู้ว่าควรใช้วิธีการสื่อสารด้วยการลงมือทำ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความสนใจ
กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้	- ทดลองให้เห็น	ทดลองให้เห็น ปลูกต้นตาลให้ดูเพื่อต้องการให้เห็นผลเชิงประจักษ์ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการปลูกต้นตาล

ยุคที่ 2 ยุคของการเป็นผู้เผยแพร่นวัตกรรม

เริ่มต้นจากประมาณปี พ.ศ. 2547 หลังจากที่ลุงถนอมได้ลงมือปลูกต้นตาล ความอดทนถือเป็นสิ่งสำคัญของคนปลูกตาล ที่ต้องรอคอยให้ต้นตาลเติบโตด้วยตัวเองอย่างค่อยเป็นค่อยไป กว่าที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากต้นตาลได้เต็มที่ไม่ว่าจะเป็นทั้งประโยชน์ในเชิงรักษาโรค ประโยชน์ในด้านอาหาร ประโยชน์ในด้านการนำไปใช้สอย ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี เมื่อตาลเริ่มให้ผลผลิตก็ทำให้ผู้คนได้เห็นวิสัยทัศน์อันยาวไกลของลุงถนอมจากที่เคยคิดว่าลุงถนอมคิดผิดที่ผันชีวิตจากการเป็นกำนันหันมาทำสวนตาล แทนที่จะปลูกกล้วย มะนาว หรือแม้แต่ชมพูเพชรบุรี

น้ำตาลจากสวนของลุงถนอม เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคให้การยืนยันว่าเป็น “น้ำตาลโตนดแท้ 100 %” ไม่มีการเจือปนน้ำตาลทรายเพื่อเพิ่มปริมาณ ไม่มีการใช้สารฟอกขาวเพื่อให้มีสีที่สวยงาม เพราะถึงแม้ปริมาณน้ำตาลที่ได้จะมีไม่มาก แต่สิ่งที่ลุงถนอมให้ความสำคัญคือต้องการให้ผู้บริโภคได้รับคือ คุณภาพ ที่แท้จริงของน้ำตาลโตนด

เมื่อวันเวลาผ่านไปองค์ความรู้ของลุงถนอมทำให้สวนตาลประสบความสำเร็จในด้านวิธีการดำเนินงาน จนมีหน่วยงานด้านการเกษตรกรรมจากทั้งภาครัฐและเอกชน นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปต่างก็ให้ความสนใจอยากมาศึกษาเรียนรู้ สวนตาลของลุงถนอมจึงได้รับการพัฒนาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนด” หรือกลุ่มอนุรักษ์และสืบสานตาลโตนดที่สำคัญ ซึ่งเป็นแห่งเดียวของประเทศไทย

ลุงถนอมจึงเปลี่ยนบทบาทจากเกษตรกรกลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่คอยให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ โดยการบอกเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ของสวนตาลที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนเอง ไม่ว่าจะกี่ร้อยกี่พันครั้ง ลุงถนอมก็มีความสุขทุกครั้งที่ได้แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่มาเยือน ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านแววตาคู่นั้นและน้ำเสียงที่สดใสดังไปทั่วทั้งสวน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ผู้ส่งสาร	นายถนอม ภู่งเงิน	ในยุคนายถนอมผู้เงินมีบทบาทเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีหน้าที่ในการส่งสาร
ผู้รับสาร	เกษตรกร บ้านถ้ำรงค์	เน้นไปที่เกษตรกรทั่วไป
เนื้อหาสาร	- ประสิทธิภาพของการทำสวนตาล	มุ่งเน้นไปที่ประสิทธิภาพของการใช้วัตกรรมการปลูกต้นตาล และผลผลิตที่จะได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น
เป้าหมายของการสื่อสาร	- การทำสวนตาลให้ผลผลิตที่ดี	ชาวบ้านถ้ำรงค์ได้รับรู้ถึงนวัตกรรมการปลูกต้นตาล และตระหนักถึงความสำคัญและการอนุรักษ์ต้นตาล
ช่องทางการสื่อสาร	- สร้างการรับรู้	ปราชญ์ชาวบ้านใช้ตนเองเป็นสื่อบุคคล และใช้ผลผลิตที่ได้จากการปลูกตาลมาเป็นสื่อวัตถุ และใช้สื่อกิจกรรมชักชวนให้มีส่วนร่วมในการทำสวน
ผลลัพธ์ของการสื่อสาร	- ต้องการให้เปลี่ยนทัศนคติ	ชาวบ้านถ้ำรงค์และบุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงนวัตกรรมการปลูกต้นตาล และชาวบ้านเริ่มหันมาอนุรักษ์ต้นตาล
การพัฒนาความรู้	- สื่อบุคคล	ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนที่ไปศึกษาดูงาน และมีการจัดตั้งสวนตาลให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนด
ความสามารถทางการสื่อสาร	- สื่อวัตถุ	ปราชญ์ชาวบ้านรู้จักที่จะใช้เทคนิคในการเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ของสวนตาล เพื่อทำให้ผู้คนเกิดความสนใจ และทำให้ตระหนักถึงคุณค่าจนเกิดการสืบสานการปลูกตาล
กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้	- สื่อกิจกรรม	คือรู้ว่าถ้าให้ข้อมูลตรงไปตรงมา หรือเป็นทางการ ชาวบ้านจะไม่ชอบ จึงใช้วิธีการเล่าสู่กันฟัง ใช้ข้อมูลแบบอ้อมๆ ไม่เป็นทางการ

ยุคที่ 3 ยุคของการเป็นผู้สืบสานและพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้

เริ่มต้นจากประมาณปี พ.ศ. 2550 พี่อำนาจ ภูเงิน ได้เป็นไม้ต่อทางความคิด และเป็นผู้สืบสานการทำสวนตาล อีกทั้งยังเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนตาลนำมาแปรรูป เพื่อสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว พี่อำนาจใช้ระยะเวลา 3 ปีในการฝึกทำตาล โดยอาศัยการเรียนรู้จากทฤษฎีคำบอกเล่าเพียงเล็กน้อย แต่ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ พี่อำนาจต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่รักและอยากทำ เรียนรู้เพื่อพัฒนาในสิ่งที่ทำ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ

สวนตาลลุงถนอม ได้ทำหน้าที่ไปพร้อมๆ กันทั้ง 4 อย่าง คือ เป็นแหล่งอาชีพ ที่สร้างรายได้เชิงธุรกิจให้กับครอบครัวลุงถนอมโดยมีลูกชายเป็นผู้สืบทอด เป็นแหล่งเรียนรู้ สวนตาลแห่งนี้เป็นเหมือนมหาวิทยาลัยกลางแจ้ง ที่ให้คนอื่นเข้ามาเรียนรู้ หรือแม้แต่ผู้ก่อตั้งและไม้ต่อ ก็ได้ใช้สถานที่แห่งนี้เรียนรู้ต่อยอดอย่างไม่รู้จบ เป็นแหล่งอนุรักษ์ เนื่องจากต้นตาลได้ถูกโค่นทำลายไปเป็นจำนวนมาก ลุงถนอมจึงสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนหันมาสนใจตาล และกระตุ้นให้ผู้คนอยากปลูกตาล เป็นแหล่งพัฒนานวัตกรรมเกษตร นวัตกรรมหมายถึงสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ลุงถนอมถือเป็นผู้สร้างนวัตกรรมการทำสวนตาล ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมระดับประเทศ อีกทั้งลุงถนอมและพี่อำนาจชอบเรียนรู้ ทดลอง จึงทำให้นวัตกรรมทั้งหลายได้ถูกพัฒนาต่อไปอย่างไม่จบสิ้น สรุปได้ดังนี้

ผู้ส่งสาร	นายอำนาจ ภูเงิน	ในยุคนายถนอม ภูเงินมีบทบาทเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีหน้าที่ในการส่งสาร
ผู้รับสาร	เกษตรกรทั่วไปและผู้สนใจในเรื่องของตาลโดนด	เน้นไปที่เกษตรกรทั่วไป
เนื้อหาสาร	- การเป็นผู้สานต่อปณิธานของนายถนอม ภูเงิน	มุ่งเน้นไปที่ประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรมการปลูกต้นตาล และผลผลิตที่จะได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น
เป้าหมายของการสื่อสาร	- การถ่ายทอดองค์ความรู้	ชาวบ้านถ้ำรงค์ได้รับรู้ถึงนวัตกรรมการปลูกต้นตาล และตระหนักถึงความสำคัญและการอนุรักษ์ต้นตาล
ช่องทางการสื่อสาร	- สร้างการรับรู้	ปราชญ์ชาวบ้านใช้ตนเองเป็นสื่อบุคคล และใช้ผลผลิตที่ได้จากการปลูกตาลมาเป็นสื่อวัตถุ และใช้สื่อกิจกรรมชักชวนให้มีส่วนร่วมในการทำสวน
ผลลัพธ์ของการสื่อสาร	- ต้องการให้เปลี่ยนทัศนคติ	ชาวบ้านถ้ำรงค์และบุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงนวัตกรรมการปลูกต้นตาล และชาวบ้านเริ่มหันมาอนุรักษ์ต้นตาล
การพัฒนาความรู้	- ต้องการให้ยอมรับปฏิบัติ	ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนที่ไปศึกษาดูงาน และมีการจัดตั้งสวนตาลให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโดนด
ความสามารถทางการสื่อสาร	- สื่อบุคคล	ปราชญ์ชาวบ้านรู้จักที่จะใช้เทคนิคในการเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ของสวนตาล เพื่อให้ผู้คนเกิดความสนใจ และทำให้ตระหนักถึงคุณค่าจนเกิดการสืบสานการปลูกตาล
กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้	- สื่อวัตถุ	คือรู้ว่าถ้าให้ข้อมูลตรงไปตรงมา หรือเป็นทางการ ชาวบ้านจะไม่ชอบ จึงใช้วิธีการเล่าสู่กันฟัง ใช้ข้อมูลแบบอ้อมๆ ไม่เป็นทางการ

จาก 3 ยุค ข้างต้น ปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถในการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมการปลูกต้นตาล จนเกิดเป็นการสื่อสารไปยังผู้อื่น ทำให้เกิดการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ผู้รับสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การใช้กลยุทธ์ในการนำเสนอสารมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะการแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสังเกต การทดลองทำเพื่อหาคำตอบให้กับข้อสงสัย จนเกิดเป็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ประสบการณ์จากการเรียนรู้ทำให้เกิดความชำนาญในเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร และมีการพัฒนาสื่อต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ดีขึ้นต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล

สรุปปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสาร ยุคที่ 1 นายถนอม ภูเงิน เป็นผู้ส่งสารเพียงผู้เดียว ทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเวลา ด้านความรู้ที่ต้องเกิดจากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งยากต่อการอธิบายให้ผู้รับสารได้ทราบว่าการปลูกตาลจะทำให้มีผลผลิตที่ดีได้ และการปลูกตาลให้ชิดกัน เรียงแถวกันอย่างเป็นระเบียบ จะเอื้ออำนวยในการเก็บเกี่ยวนั้นจริงหรือไม่ ผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากการปลูกตาลตามธรรมชาติในอดีต จึงไม่เปิดรับความรู้นวัตกรรมการปลูกต้นตาล

สรุปปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสาร ยุคที่ 2 ผู้ส่งสารได้รับการยอมรับในฐานะปราชญ์ชาวบ้าน ใช้การบอกเล่าถึงเรื่องราวที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับเป็นหลัก ไม่มีหนังสือหรือตำราเล่มไหนที่จะรับรองคำบอกเล่าดังกล่าวได้ นอกจากจะทดลองปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งต้องใช้ระยะเวลาจนกว่าจะได้มาซึ่งคำตอบหรือผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นจึงถือเป็นจุดอ่อนที่ทำให้ผู้รับสารขาดความเชื่อมั่นในการรับเนื้อหาของการสื่อสารได้

สรุปปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการสื่อสาร ยุคที่ 3 ผู้ส่งสารซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ ได้นำภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นมาสานต่อและพัฒนาโดยใช้การแสวงหาความรู้จากตำรา และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา แต่การลองผิดลองถูกทำให้สิ่งที่ไม่รู้มักเกิดความผิดพลาด ถึงแม้คนรุ่นแรกจะสร้างรากฐานที่แข็งแรงไว้ให้แล้ว แต่สิ่งที่ยังขาด คือ การเก็บรายละเอียดให้สวยงามพร้อมใช้งานได้อย่างยั่งยืนตลอดไป อีกทั้งในอนาคตใครจะเป็นผู้สืบสานนวัตกรรมนี้ให้มีการพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการศึกษา

กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี จะสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นสื่อบุคคลที่ทำหน้าที่ในการนำข่าวสารความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมไปเผยแพร่สู่เกษตรกรโดยตรง ซึ่งนวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ณ ช่วงเวลาหนึ่ง นายถนอม ภูเงิน ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และนายอำนาจ ภูเงิน ล้วนเป็นสื่อบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลและสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่า สื่อบุคคลจัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในการสื่อสาร ที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ขององค์กรสู่เป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสำเร็จ เชื่อถือ โน้มน้ำใจใจ มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล เนื่องจากการสื่อสารโดยตรง ซึ่งต่างจากสื่อมวลชนที่เป็นเพียงสิ่งที่ทำให้เกิดการรับรู้ แต่ไม่ได้มีอิทธิพลต่อผู้คนโดยตรง (Rongers, 1995)

จากยุคที่ 1 จนถึงยุคที่ 2 การเปลี่ยนแปลงจากสวนตาลเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาคือตาลโตนตเป็นผลมาจากสื่อบุคคลที่มีคุณภาพที่ได้มีการพัฒนาความรู้และความสามารถทางการศึกษาควบคู่กันไป การพัฒนาความรู้จะเพิ่มพูนขึ้นเกิดจากปัจจัยหลายประการสอดคล้องกับ บูรชัย ศิริมหาสาคร และพัชชา กวางทอง (2552) ที่นิยามว่าการรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด มีการใช้เครื่องมือจัดการความรู้หลายอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับเครื่องมือและวิธีการบางส่วนของ บดินทร์ วิจารณ์ (2550) ตัวอย่างข้อมูลที่สอดคล้อง เช่น การเล่าเรื่อง (Story Telling) ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learner and Best Practices Databases) ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านนำมาใช้เพื่อพัฒนาความรู้ของตนเอง

การลงมือปฏิบัติของปราชญ์ชาวบ้านคือแนวทางสำคัญที่ใช้พัฒนาทั้งความรู้การเกษตรสวนตาล และความรู้ด้านการสื่อสาร เมื่อเกิดการพัฒนาความรู้จึงนำไปสู่การคิดกลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ การสื่อสารไม่เพียงสร้างความรู้เท่านั้นแต่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจนนำไปสู่การยอมรับปฏิบัติ

เมื่อเปรียบเทียบการใช้กลยุทธ์ของสื่อบุคคลจากงานวิจัยอื่นกับปราชญ์ชาวบ้านบ้านถ้ำรงค์ มีความแตกต่างกันในเรื่องบทบาทของสื่อบุคคล ซึ่งวัตถุประสงค์ในการสื่อสารแตกต่างกันกลยุทธ์ที่ใช้จึงไม่อาจเทียบเคียงกันได้ทั้งหมด แต่มีหลายกลยุทธ์ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

จากงานวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ของปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน บ้านดอนผิงแดด จังหวัดเพชรบุรี โดย พลชัย เพชรปลอด(2555) พบว่า ความสามารถของทางการสื่อสารที่ปราชญ์ชาวบ้านใช้จะเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ทำให้เข้าถึงชาวบ้านได้ดี และใช้กลยุทธ์ให้ทดลองปฏิบัติก่อน สอดแทรกไปพร้อมๆ กับการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ของปราชญ์ชาวบ้าน บ้านถ้ำรงค์ที่การใช้สื่อบุคคลในการให้ความรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจนนำไปสู่การยอมรับปฏิบัติ และกลยุทธ์การทดลองให้เห็น ที่ใช้การลงมือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่องกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาองค์รวมสุขภาพชุมชน กรณีศึกษา: คุณภานุ พิทักษ์เผ่า ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลบ้านหาร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา (อ้างถึงใน อีรพงศ์ สังข์ศิลป์ชัย 2556) พบว่า สื่อบุคคล คือ คุณภานุ พิทักษ์เผ่า ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีเป้าหมายหลักของการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการสร้างองค์ความรู้ให้กับทุกภาคส่วนที่เห็นความสำคัญของการเกษตรเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยยึดแนวทางเกษตรกรรมธรรมชาติ มุ่งส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาสังคมที่เริ่มจากบุคคล ชุมชน เครือข่ายภาคต่างๆ ไปสู่สังคมในระดับที่กว้างขึ้น ซึ่งปราชญ์ชาวบ้าน บ้านถ้ำรงค์ มีการทำเกษตรสวนตาลเพราะไม่ต้องการใช้สารเคมีเนื่องจากต้นตาลสามารถเติบโตได้ด้วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้ปลอดภัยทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค และยังสร้างศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดความรู้วัฒนธรรมตาลโตนด

งานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา “เกษตรอินทรีย์” โดย รุจิรา จิตต์ตั้งตรง (2558) พบว่า สื่อบุคคลซึ่งก็คือปราชญ์ชาวบ้านเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการทำเกษตรแบบอินทรีย์และการพัฒนาชุมชน โดยปราชญ์ชาวบ้าน บ้านชำปลาไหล มีคุณลักษณะบทบาทความเป็นผู้นำสูงและมีหัวใจที่มุ่งมั่นที่จะพัฒนา ประกอบกับมีความสามารถทางการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับปราชญ์ชาวบ้าน บ้านถ้ำรงค์ ที่มีสามารถในการเป็นผู้นำ มีหน้าที่ในการนำพาชุมชนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นผู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงวิถีการเกษตรดั้งเดิมของบรรพชนให้กลายเป็นวิถีใหม่

ส่วนกลยุทธ์ที่โดดเด่น เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่แตกต่างจากสื่อบุคคลในงานวิจัยทั้ง 3 เรื่องข้างต้น คือ กลยุทธ์การทดลองให้เห็น ที่เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้จากประสบการณ์และสร้างแรงจูงใจ กลยุทธ์สอนเพื่อให้ทำเป็น เป็นกลยุทธ์ที่บูรณาการ ทั้งการฟังบรรยาย ดูการสาธิต และให้ลงมือทำเอง ปราชญ์ชาวบ้านพบว่าคือแนวทางที่สร้างการเรียนรู้สู่ความเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว

จากการศึกษาพบว่า “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้” เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ แต่บนเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

1. บริบทของชุมชน ด้วยศักยภาพด้านทรัพยากร วิถีแห่งชนบท และวิถีแห่งเกษตรกรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อการยังชีพแบบดั้งเดิมเป็นจุดแข็งและปัจจัยเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีวิถีแห่งการเกษตรแบบใหม่ที่น่าไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนอื่นอาจต้องพิจารณาบริบทชุมชนของตนเองก่อนหากต้องการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้
2. การจัดการตนเองของผู้นำ เป็นสิ่งแรกที่ต้องจัดการ หากตนเองไม่มีความพร้อมย่อมไม่สามารถขับเคลื่อนความปรารถนาให้สำเร็จลุล่วงได้ และผู้ที่ขับเคลื่อนความปรารถนาได้ดี ต้องมีลักษณะของความเป็นผู้นำอยู่ในตัว เพราะต้องนำพาผู้คนในแวดลอมให้เดินตามความคิดของตนไปสู่เป้าหมาย 3. ความเสียสละของผู้นำ การพัฒนาความรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองโดยการทดลองเพื่อให้เกิดความรู้เชิงประจักษ์ และนำความรู้ที่ได้มาแบ่งปันให้กับผู้อื่นและเพื่ออนาคตของคนรุ่นต่อไป สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละของผู้นำในการทุ่มเทเวลา การมีความปรารถนาให้ลูกหลานรุ่นต่อไปปลอดภัยจากสารพิษ และไม่ต้องใช้ชีวิตอยู่กับการเริ่มต้นปลูกพืชใหม่ๆ จนอาจก่อให้เกิดหนี้สินได้ 4. การสนับสนุนจากภายนอก คือการมีหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนเข้ามาช่วยส่งเสริม หลังจากที่พิสูจน์ได้แล้วว่าประสบความสำเร็จในวิธีการดำเนินงาน แต่ในการเข้ามาช่วยส่งเสริมควรมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกัน มิฉะนั้น การเข้ามาสนับสนุนจะกลายเป็นการสร้างภาระ

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรสวนตาล ของปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ (1) ยุคของการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมด้านการปลูกตาล โดยผู้นำชุมชน (2) ยุคของการเป็นผู้เผยแพร่นวัตกรรม โดยการตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนต เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจศึกษา (3) ยุคของการเป็นผู้สืบสานและพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้สืบสานได้พัฒนานวัตกรรมการปลูกต้นตาลและถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสาร เกิดจากข้อจำกัดทางด้านเวลา ด้านความรู้ที่ไม่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ทำให้ผู้รับสารขาดความเชื่อมั่น และในอนาคตยังขาดผู้สืบสานนวัตกรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2559) นักเลงตาลบ้านถ้ำรงค์ พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ บริษัท อมรินทร์พริ้น ตั้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ธีรพงศ์ สังข์ศิลป์ชัย (2556) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาองค์กรร่วมสุขภาพชุมชน กรณีศึกษา: คุณภานุ พิทักษ์เผ่า ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลบ้านหาร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บดีนทร์ วิจารณ์ (2550) การจัดการความรู้ สู่...ปัญญาปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร เอ็กชเปอร์เน็ท บุรชัย ศิริมหาสาร และ พัดชา กวางทอง (2552) สรรพวิธีจัดการความรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ กรุงเทพมหานคร แสงดาว พลชัย เพชรปลอด (2555) กระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ของปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน บ้านดอนผิงแดด จังหวัดเพชรบุรี วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ. 4, 6 (เมษายน) : 5-23.
- รุจิรา จิตต์ตั้งตรง (2558) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา “เกษตรอินทรีย์” . วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า
- สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559) ไรท์ส “ประเทศไทย 4.0” สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง ค้นคืนวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://www.thairath.co.th/content/613903>
- Rogers, Everett M. (2003). Diffusion of innovations. 5th ed. New York: FREE PRESS